

Sus eth procès der autogovern aranés.

Dòcument presentat en Conselh Nacionau deth dia 26 d'octobre de 2002.

Eth procès entath reconeishement autonomic aranés se harguèc enes ans 80 en un moviment vesiau de participacion ciutadana, nomenat Es Terçons. Aguest moviment inicièc tot un amàs d'accions civiques e politiquas entà pr'amor de passar eth reconeishement dera realitat politica, culturau e istorica d'Aran, dauant es ciutadans e des naues institucions democraticas. Aguest siguec probablament, un des moments mès importants dera istòria d'Aran, perquè permetec hèr a créisher un sentiment social a favor d'ua realitat politica e culturau que, despús, en tot passar es ans, aurie de convertir-se en ua lei especifica aprovada peth Parlament de Catalunya en junh de 1990.

Conselh Nacionau deth dia 26 d'octobre de 2002

Aguesta Lei permetec era reinstauracion deth Conselh Generau d'Aran en an 1991, ua institucion qu'aurà, a compdar d'alavetz, era responsabilitat d'amiar eth procès de desenvolopament d'aguesta autonomia e velhar pera preservacion dera lengua e era cultura d'Aran, coma elements mès significatius dera sua identitat.

Passadi onze ans des dera reinstauracion deth primèr Conselh Generau d'Aran, e dotze des dera aprobacion dera lei de regim especiau, ja ei possible hèr ua reflexion sus eth conjunt d'aguesti ans d'evolucio dera autonomia aranesa, es sòns encèrts e es sòns errors. Mès, sustot e çò mès important, ei era reflexion sus es bases sus es quaus es aranesi vòlen bastir eth sòn futur e de quina manèra pòden participar en aquest bastiment.

Aran viu aué un momnet istoric en quau, despús d'arténher ua importanta còta de reconeishement politic e d'autonomia en sòn govèrn, se tròbe damb era paradòxa d'auer ues institucions incapaces de generar illusion e de practicar ua politica de vertebracion sociala qu'implique ath conjunt dera societat aranesa damb totes es sues complexitats. Era dimension d'Aran coma pòble e coma país non pòt demorar redusida ara vision partidària e parciau d'un govèrn, sigue deth signe politic que sigue, e plan especiaument d'un partit. Era dimension d'un país, des d'ua perspectiva sociala e politica, a de reflexar-se ena vitalitat dera sua societat civila, dera sua capacitat d'autoorganizar-se e plan especiaument, ena sua capacitat de participar e opinar des dera pluralitat, entà èster autocritica damb era realitat que l'entore, perquè aguesta ei era unica forma possibla d'auançar e créisher coma societat e coma pòble. Resulte pro evident qu'eth modèl actuau non ei satisfactòri. Un Govèrn deth Conselh Generau basat en presidencialisme mès absolut, damb nulla participacion des entorns socials, e nulla transparéncia ena gestion, hèr a pensar qu'aguest modèl amiarà as aranesi ara frustracion en non guaire temps.

Per diferents rasons, mès plan especiaument pes dimensions deth pròpri país, des sues dinamiques endogènes e tanben pera mendra participacion politica e pògui miei des partits, era politica demore marginada en espacis molt criptics e damb pòga capacitat de difusion. Ua realitat que tanben a estat auspiciada peth partit deth Govèrn que non a mostrat cap d'interès en impulsar naues formules de comunicacion e debat social, mès enlà de çò qu'ère controlat o controlable politicament. Aguest hèr hèr que non i age aué un espaci perfilat entà hèr possible ua estructuracion nacionau deth debat politic aranés, mès enlà des pròpies institucions e per tant, es ciutadans son aué simples espectadors d'ua construccion nacionau qu'aurie d'èster dubèrta e participativa, e que, malerosament, a esdevengut un nepotisme.

En aquest sentit, era evolucio dera societat aranesa en aguesti ans a patit importantes e nombrosas transformacions. Ues transformacions autan economicas com socials que li an balhat, pera diuersitat dera procedéncia dera sua poblacion, ua complexitat mès grana que non auie era societat des ans 80. Era preséncia d'ua immigracion constanta e ara tanben, com per tot, damb diferéncias culturaus e religioses mès notables qu'enes decades anteriores, hèr a pensar qu'ei de besonh auançar en ua reflexion plan importanta sus eth modèl identitari deth país, sus coma hèr possible qu'era diferéncia culturau sigue un valor que se transforme en un actiu tà ua societat que vò èster fidèu a ua identitat diferenciada e pròpria.

Tanpòc se pòden desbrembar, en aquest sentit, es rèptes economicas, era sostenibilitat des recorsi e es grani rèptes en àmbit dera solidaritat territoriala e sociala. Tanplan que parlam d'ua societat sense grèus problèmas, totun serie absurd pensar qu'es còtes de riquesa deth país son motiu sufisent entà pensar que s'an arthenhut toti es rèptes politics e socials desirables. Aran a encara mòlt per hèr, especiaument enes àmbits de creishement deth conjunt dera sua societat ena plenitud que serie desirable en sègle XXI, e en profitament dera sua riquesa, non en tèrmes especulatiu senon collectiu. Auem encara aué importantes caréncias culturaus, d'implicacion damb es moviments exteriors de solidaritat, de coesion e estructura sociala. Eth país contunhe en tot auer grèus mancances en encastre der ensenhament e molt especiaument des sues infraestructuras. Auem un seriós problèma de despoblacion de quauqui nuclèus aluenhats dera N.230 e plan especiaument ua dependéncia lèu lèu exclusiva deth torisme e sustot deth torisme de nhèu e ath viatge ua manca de mercat laborau entà personas qualificades e sense estacionalitats.

Aguestes son sonque quauqu'ues des questions qu'eth país e eth sòn Govèrn an d'abordar de forma immediata. Sense dubte, n'i a d'aves tanben d'importància. Aguest document totun, non vò tant nomenar es problematiques senon dider com abordar-les e veir com s'impliquen es ciutadans d'un país com eth nòste ena construccion d'un determinat modèl de societat.

Aguesti elements, prealablament nomenats, hèr a pensar qu'aguest país a de besonh d'explorar naues formules d'implicacion dera poblacion e deth sòn capitau uman entara arthenhuda des sòns objectius de futur. Cau un espaci sociala vertebrat a on eth debat politic, social, e culturau sigue possible. Un espaci a on es ciutadans d'Aran, implicats o non politicament, poguen hèr un exercici de participacion enes questions publicas sense besonh d'auer ne pòur pera discriminacion, ne pòur ara represàlia politica e personau encara existenta en país. Aran a de besonh de recuperar un espaci de dignificacion dera accio publica, setiat, non sonque ena politica coma activitat de gestion publica, senon tanben coma marc de reflexion e de projeccion des ahèrs e volentats deth conjunt dera poblacion. Ei a dider, dera volentat de hèr dera nòsta democràcia, ua democràcia de participacion reau. Ua question que, maugrat pogue semblar utopica, pòt hèr-se possibla en un país petit com eth nòste. Aguesta ei era unica via tà qu'un país de dimensions e capacitats umanes molt limitades, pogue arténher es sòns rèptes de futur, tant des d'ua perspectiva nacionau, com des d'objectius socials, culturaus o economicas.

En aquest sentit, cau nomenar e reflexionar sus quauqu'un des aspèctes qu'an motivat era projeccion politica aranesa pendent aguesti

ans e plan especiaument enes ans 80. Era preservacion deth patrimòni culturau e lingüistic sigueren en aqueth moment ua constanta d'inspiracion politica e de reivindicacion de capacitat de gestion, coma argument tara defensa d'aguest dret fundamentau deth pòble aranés. Despús des ans totun, e maugrat er orgulh e eth conformisme institucionau, capaç d'amagar es dades entà evitar era dimension reau deth problèma mòstre que, maugrat eth coneishement instrumentau dera lengua, eth sòn usatge sociau disminuís de forma constanta e irreversible. Aguest hèt ei de sobres coneishut pes responsables dera politica culturau deth país que, a despriet de tot, contunhen virats d'esquia ara realitat e convertint era politica culturau en pur e simple instrument politic.

Era lengua, era cultura e era volentat d'èster d'un país non pòt èster en absolut sonque ua question de govèrn, senon qu'a d'èster ua question de volentat sociu e collectiva, e eth Govèrn a d'arbitrar es mesures entà hè'c possible.

Era experiéncia deth Conselh Sociu der aranés mòstre coma a amiat aguesta question eth Govèrn actuau e era frustracion generada enes persones que i participèren. Cau un nau estil e ua auta manèra de hèr país, e açò non ei possible s'aguesta societat e cada individu non a possibilitats de participacion reau en aguest projècte collectiu qu'ei un país en totes es sues dimensions.

Auem un Govèrn que cre que des deth partidisme se pòt hèr país, mès, damb aguesti elements sonque se pòt controltar eth país, non bastir-lo.

AcIU ei era raitz deth problema actuau deth nòste autogovern!

26/10/2002